

Podravina, časopis za multidisciplinarna istraživanja

vol. XI., br. 22., Koprivnica, prosinac 2012., str. 1-188.

IVANA ŠPANIĆ

Selnica Miholečka 14
HR - 48267 Orehovec
iva.spanic@gmail.com

Kontinuitet periodičkog publiciranja znanstvenog časopisa *Podravina - časopis za multidisciplinarna istraživanja* u 2012. godini potvrđen je najnovijim 22. brojem, tiskanim zahvaljujući izdavačkoj kući Meridijani. Kao rezultat zalaganja, istraživanja i uspješne suradnje inozemnih i domaćih znanstvenika, stručnjaka na polju humanističkih i društvenih znanosti, u ovaj broj časopisa u dvije cjeline - tematsku, vezanu uz promet i drugu s mnoštvom zanimljivih istraživanja različite tematike - uvršteno je sedam izvornih znanstvenih radova, tri prethodna priopćenja i dva pregledna rada. Uz spomenute radove, časopis sadrži blok s prikazima novih knjiga, časopisa i znanstvenih skupova te upute suradnicima.

Prvi u nizu radova tematske cjeline o prometu izvorni je znanstveni rad na engleskom jeziku naslovljen *Traffic and its impact on morphological and functional urban development in historical context: a case study of Bjelovar, Sisak and Koprivnica (Promet i njegov utjecaj na prostorni razvoj i funkcionalnu strukturu grada u povijesnom kontekstu: slučaj Bjelovara, Siska i Koprivnice)* autorice Mirele Slukan Altić. Temeljeći rad na arhivskoj građi i relevantnoj literaturi, autorica prikazuje determiniranost prostornog i funkcionalnog razvoja gradova izgradnjom prometnih pravaca, ali također i njihovu međuovisnost. Navodeći primjer Bjelovara, inače vojnokrajškog grada utemeljenog kao novo sjedište Varaždinskog generalata 1756., autorica ističe kako u njegovu nastanku postojeće prometnice nisu imale značajniju ulogu, već se prometna mreža prilagođavala lokaciji grada usmjeravajući glavne prometne

pravce prema gradskom središtu, tj. trgu. Kao specifičnost autorica navodi slučaj Siska u kojem je prometni put rijeke Kupe imao veći utjecaj od kopnenih prometnica tijekom oblikovanja naselja. Nadalje, razmatrajući Koprivnicu kao srednjovjekovni grad razvijen na tzv. Kolomanovom putu, autorica ukazuje na novovjekovnu izgradnju zvjezdane utvrde čiji okolni prostor postaje ishodište prometnih pravaca, odnosno preuzima ulogu glavnog trga.

Lóránt Bali i László Gulyás autori su preglednog rada naslovljenog *Uloga željeznice u regionalnom razvoju uz Dravu u Austro - Ugarskoj Monarhiji i u Europskoj uniji* u kojem ukazuju na važnost koju je za opći društveno - gospodarski razvoj Podravine imala izgradnja željezničke mreže. Sadržajno je rad strukturiran kroz dva dijela. Prvi dio odnosi se na razvojni značaj željeznice mađarsko-hrvatskog pograničnog područja prije 1918., dok je drugim dijelom obuhvaćeno razdoblje nakon 1990. godine. Upravo izgradnja kvalitetne željezničke mreže u 1860-im godinama, prema autorima, predstavlja jedan od važnijih preduvjeta za procvat gospodarske situacije u Mađarskoj te jačanje sustava unutarnjih i vanjskih trgovinskih veza agrarnih proizvoda. S druge strane, Hrvatska svoju željezničku mrežu razvija nešto kasnije, 1880/90-ih, povezivanjem Slavonije sa središnjim hrvatskim područjima, stvaranjem čvorišta u Zagrebu te izgradnjom prometne mreže u smjeru mora. Nadalje, analizirajući ulogu željeznice nakon 1990. godine, autori zaključuju kako će ulazak Hrvatske u EU, kroz međusobnu suradnju, doprinjeti uključenju Podravine u europsku društveno - gospodarsku cjelinu.

U izvornom znanstvenom radu *Željeznička infrastruktura Koprivničkih ugljenokopa, Koprivnički Bregi (1945. - 1952.)* Siniša Lajnert na temelju arhivske građe pohranjene u Hrvatskom državnom arhivu i Arhivu Jugoslavije, a u skladu s elementima međunarodne arhivističke norme ISAAR donosi inventarni popis željezničke infrastrukture koprivničkih ugljenokopa u razdoblju od završetka II. svjetskog rata pa sve do kraja ožujka 1952. godine. Nakon uvodnog razmatranja, sažetog pregleda upravne povijesti koprivničkih ugljenokopa, Bregi te iscrpnog uvida u stanje željezničke infrastrukture istih, autor navodi transport kao jedan od glavnih nedostataka i problema u koprivničkim ugljenokopima.

Planiranje održive mobilnosti u Križevcima posljednji je izvorni znanstveni rad tematske cjeline o prometu, a potpisuju ga Marin Dugina, Marko Slavulj i Petar Feletar. Analizirajući i predočavajući sve aspekte cestovnog (osobni automobili, autobusi), željezničkog, taksi prijevoza te parkiranja u Križevcima, autori u radu posebni naglasak stavljaju na prihvatljivost predloženog plana konkretnih mjera kao pomoć lokalnim vlastima u ostvarenju ciljeva održive mobilnosti. U želji za što vjerodostojnijim podacima o prihvatljivosti predloženih mjera, autori iznose rezultate anketiranja ispitanika različitih dobnih skupina i različitog stupnja obrazovanja. Mnoštvo slikovnih priloga, tablica i grafika potkrepljuje tekst, omogućuje lakše praćenje sadržaja, odnosno daje potvrdu tezama iznesenim u radu.

Druga cjelina časopisa, tzv. *Članci* počinje prethodnim priopćenjem *Šiljak dugog koplja iz Sračinca* Martine Matijaško. Autorica najprije sažeto iznosi podatke o okolnostima i mjestu nalaza željeznog kovanog šiljka koplja, a zatim nas upoznaje sa samim nalazom. Naime, 1999. godine u okućnici Ivana Majcena iz Sračinca pronađen je spomenuti nalaz koji je nakon komparativne analize sa šiljkom iz Muzeja seljačkih buna u Donjoj Stubici i kopljem iz Narodnog Muzeja u Pragu okarakteriziran kao šiljak dugog koplja, tzv. pike korišten u XIV., i XV. stoljeću. Sukobi s Osmanlijama u okolici Varaždina te uspostava Slavonske vojne krajine rezultirali

su, ističe autorica, pojavom željeznog šiljka dugog koplja u Sračincu.

Prilog rasvjetljavanju pitanja doseljenog stanovništva u Križevačku županiju i Varaždinski generalat tijekom ranog novog vijeka prethodno je priopćenje *Dolenci i Bezjaci. Prilog poznavanju hrvatsko - slovenskih migracija u ranome novom vijeku* autora Hrvoja Petrića. Navodeći Primoža Trubara i njegov predgovor Evandelju po Mateju iz 1555. godine, autor ističe kako se etnik Dolen(j)ci, odnosno Trubarovi »Niederländer« odnosi ili na stanovnike Prlekije (današnji slovenski prostor između Mure i Drave oko Ljutomera i Ormoža) ili na Prekomurce iz Dolinskog. U nastavku, razmatrajući etnik Bezjak, nakon osvrta na dosadašnju objavljenu građu o toj problematici, autor navodi već spomenutog Trubara, prema kojem su Bizjaci zapravo Slavonci (»Slovensci«). Potom, na temelju izvora Nadbiskupijskog arhiva Zagreb, Kanonske vizitacije, autor iznosi rasprostranjenost prezimena Dolenec i Bezjak tijekom XVII. i početkom XVIII. stoljeća u Varaždinskom generalatu i Križevačkoj županiji. Rad zaključno donosi tezu o Dolencima koji su obitavali uz »Iliriju« Baltazara Hacqueta, kao i jednu pjesmu Dolenaca »mješanog jezičnog izražaja«.

Pregledni rad *Sjeverozapadna Hrvatska u vrijeme Balkanskih ratova* Igora Despota donosi prikaz političkih, ekonomskih i društvenih prilika tijekom 1912./13. godine na području sjeverozapadne Hrvatske, ali i šire. U uvodu autor ukazuje na teškoće u praćenju situacije kroz navedeno razdoblje zbog obustavljanja izlaženja lokalnih novina (»Podravska hrvatska straža« iz Koprivnice i »Hrvat« iz Virovitice), a kao posljedica Zakona o tisku bana Slavka Cuvaja. Nadalje, analizirajući gospodarske probleme stanovništva, poput stagnacije u razvoju industrije, pada obrta i trgovine, poduzeća u stečaju, inflacije, kao i mobilizacije stanovništva tijekom ratnog perioda, autor zaključuje kako je prostor sjeverozapadne Hrvatske bio u povlaštenijem položaju u odnosu na ostatak Austro - Ugarske Monarhije. U prilog tome ide i poslijeratna epidemija kolere koja se u svome prostornom širenju s istoka Hrvatske zaustavila u Bjelovaru.

Filip Škiljan u izvornom znanstvenom radu *Svakodnevni život pravoslavne obitelji u Podravini između dva svjetska rata* razmatra životnu svakodnevicu pravoslavnih obitelji u kotarima Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg tijekom međuratnog razdoblja. Iako težište istraživanja autor stavlja na razgovore s pravoslavnim stanovnicima navedenog područja rođenim između 1921. i 1947. godine, koristi se i izvornom arhivskom građom te relevantnom literaturom. Nakon uvodnih napomena, smještaja Podravine u povijesno-geografski i demografski kontekst međuratnog razdoblja, autor, između ostalog, donosi podatke o zanimanjima pravoslavnog stanovništva, mnogobrojnosti članova obitelji te okupljanju više obitelji u zadruga. Posebna pozornost posvećena je običajima vezanim uz rođenje djeteta, smrt te svadbenim običajima, dok u zaključku autor navodi dobre odnose i isprepletenost običaja pravoslavnih i katoličkih obitelji tijekom međuratnog perioda u Podravini.

Prikaz života i rada Artura Benka, svestranog znanstvenika i publicista, potomka ugledne krajiške vojničke obitelji, koji sam ističe kako potječe iz Peteranca pokraj Koprivnice, u izvornom znanstvenom radu *Artur Benko Grado Bojnički kao evidentičar migracionih i masovnih gospodarsko - socijalnih kretanja u Hrvatskoj u prvoj polovici 20. stoljeća* donosi Mira Kolar-Dimitrijević. Benkov rad, kako ističe autorica, višeslojan je, dok prekretnicu njegova života predstavlja Prvi svjetski rat, nakon kojeg napušta službu upravnog činovnika i u svojim istraživanjima orijentira se isključivo na migracione, socijalne i ekonomske teme. Kao stručnjak za iseljenička pitanja, radi na organizaciji iseljeničke službe u Zagrebu. Suraduje s društvom Hrvatski radiša od 1922. do 1939. godine, zatim s bankarskim institucijama, dok kao rezultat suradnje s Radničkom komorom od 1928. do 1941. godine izdaje »Indeks«, prvi statističko-ekonomski časopis u Hrvatskoj. Kao prvi naš globalist, vrlo plodan ekonomski i socijalni pisac, Artur Benko je, prema riječima autorice, jedan od najzanimljivijih ličnosti u našoj kulturi prve polovice 20. stoljeća koja je potpuno neopravdano zaboravljena i zanemarena.

Dragutin Feletar u izvornom znanstvenom radu naslovljenom *Iz povijesti mesne industrije u Čakovcu, s posebnim osvrtom na Vajdu (1912. - 1964.)* prikazuje Vajdu kroz nekoliko razvojnih etapa, a na temelju izvorne građe i objavljenih izvora. Naime, početak trgovine poljoprivrednim proizvodima i razvoj prvih prehrambenih manufaktura u Međimurju krajem 19. stoljeća potaknuli su Elemera Vajdu da nakon malog poduzeća u Beču osnuje 1912. godine u Čakovcu tvrtku za otkup peradi, jaja i divljači, orijentiranu uglavnom na izvoz. Prekretnicu u Vajdinom poslovanju donosi 1922. godina kada je, ističe autor, izgrađena najsuvremenija hladionica mesa u ovom dijelu Europe. Za vrijeme Drugog svjetskog rata i mađarske uprave nad tvrtkom, Vajda mijenja ime u Hunnia. Širenje proizvodnje na preradu mesa stoke obilježje je Vajdine razvoje etape od 1945. do 1964. godine, dok puštanje u pogon nove klaonice stoke 1964. godine lansira Vajdu, smatra autor, kao značajnu mesnu industriju u Hrvatskoj.

Kratak pregled prvog dolaska Stjepana Radića u Bjelovar na odsluženje šestomjesečne kazne 1895. godine, s posebnim osvrtom na osnivanje, širenje i izlazak na izbore prvih organizacija HPSS-a u bilogorskom kraju Željko Karaula daje u prethodnom priopćenju *Utjecaj Stjepana Radića na rad HPSS-a u bilogorskom kraju do 1908. godine*. Rad je popraćen prilogom u kojem autor donosi pismo Stjepana Radića od 11. siječnja 1908. godine uglednom članu HPSS-a Vaclavu Štovičke iz Severina.

Posljednji rad iz tzv. cjeline *Članci* odnosi se na izvorni znanstveni rad Ljiljane Mišić-Majerus naziva *Krpeljni meningoencefalitis na području Koprivničko - križevačke županije - incidencija i prostorna raspodjela bolesnika po naseljima, u razdoblju od 1979. - 2011. godine*. Nakon uvodnih napomena o krpeljnom meningoencefalitisu (KME), rasprostranjenosti u tzv. prirodnim žarištima, načinima prenošenja virusa na čovjeka i fazi oporavka, autorica iznosi podatke učestalosti bolesnika sa KME-om u naseljima naše županije tijekom razdoblja od 1979. do 2011. godine. Rad je obogaćen tablicom raspodjele bolesnika u odnosu

na broj stanovnika pojedinog naselja te slikovnim prilogom i grafikonima D. Feletara.

U časopis su potom uvršteni prikazi novih knjiga i časopisa. Matej Ištvan daje opsežan prikaz knjige *Podravina u ranom srednjem vijeku: rezultati arheoloških istraživanja ranosrednjovjekovnih nalazišta u Torčecu* autorice Tajane Sekelj, izdane u Zagrebu 2010. godine. *Cris, časopis Povijesnog društva Križevci, god. XIII., broj 1/2011.* predstavio je Tomislav Bogdanović, dok Hrvoje Petrić donosi osvrt na dvije knjige Slavka Gavrilovića naslovljene *Građa za istoriju Vojne krajine u XVIII. veku*, s tim da je *knjiga 5 - Varaždinski generalat (knj. 3)* objavljena 2009., dok je *knjiga 6 - Varaždinski generalat* izdana 2011. godine. Sljedeća dva prikaza donosi Petar Feletar. Prvi se odnosi na prikaz zbornika *Susreti dviju kultura, obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti* urednika Sandora Bene, Zorana Ladića i Gabora Hausnera, dok drugi prikaz predstavlja šesti broj zbornika *Virje na razmeđu stoljeća*, urednika D. Feletara i D. Podraveca.

Nadalje, Hrvoje Petrić daje osvrt na knjigu Dragutina Feletara *Vajda - sto godina, prinos povijesti prehrambene industrije u Međimurju* izdanu u Čakovcu 2012. godine. Časopis *Ekonomika i ekohistorija, broj 8*, u izdanju Društva za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju te Meridijana predstavio je Dragutin Feletar. Potom je Lučka Lorber dala prikaz zbornika u povodu 70-godišnjice života: *Dragutin Feletar - prilozi za biobibliografiju* urednika Hrvoja Petrića. Slijede dva osvrta Dragutina Feletara na knjige izdane u Virju 2012. godine. Prvu knjigu *Sestre Dominikanke u Virju* napisao je Dražen Podravec, dok se druga knjiga odnosi na *Crkvu Svetog Križa u Šemovcima, 1832.-2012.* Ivice Zvonara. Na *Hrvatske obljetnice, 12/13*, objavljene 2012. u Varaždinu osvrnuo se Dragutin Feletar, dok Petar Feletar predstavlja *Međimurski biografski leksikon* Vladimira i Janka Kalšana izdanog u Čakovcu 2012. godine.